

Institut za pedagoška istraživanja
Beograd

Institut za psihologiju
Filozofskog fakulteta u Beogradu

XXVI NAUČNA KONFERENCIJA
„PEDAGOŠKA ISTRAŽIVANJA I ŠKOLSKA PRAKSA“

*Kvalitativna istraživanja
kroz discipline i kontekste:
osmišljavanje sličnosti i razlika*

ZBORNİK RADOVA

Urednici

Vladimir DŽINOVIĆ
Tijana NIKITOVIĆ

12. i 13. mart 2021. godine
Online konferencija

XXVI NAUČNA KONFERENCIJA
„PEDAGOŠKA ISTRAŽIVANJA I ŠKOLSKA PRAKSA“

*Kvalitativna istraživanja
kroz discipline i kontekste:
osmišljavanje sličnosti i razlika*

ZBORNIK SAOPŠTENJA

Urednici
Vladimir Džinović
Tijana Nikitović

12. i 13. mart 2021.
Online konferencija

PROGRAMSKI ODBOR

Predsednik

dr Vladimir Džinović, viši naučni saradnik
Institut za pedagoška istraživanja, Beograd

Članovi

Dr Dušan Stojnov, redovni profesor
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Dr Zora Krnjaić, viši naučni saradnik
Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu

Dr Slavica Ševkušić, viši naučni saradnik
Institut za pedagoška istraživanja, Beograd

Dr Nikoleta Gutvajn, viši naučni saradnik
Institut za pedagoška istraživanja, Beograd

Dr Ivana Stepanović Ilić, docent
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Dr Biljana Stanković, docent
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Dr Nataša Simić, viši naučni saradnik
Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu

Dr Marina Videnović, naučni saradnik
Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu

msr Sanja Grbić, istraživač saradnik, asistent
Institut za pedagoška istraživanja, Beograd
Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

ORGANIZACIONI ODBOR

Predsednik

msr Tijana Nikitović, istraživač pripravnik
Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu

ORGANIZATORI SKUPA

INSTITUT ZA PEDAGOŠKA ISTRAŽIVANJA
Dobrinjska 11/3 • 11 000 Beograd • Srbija
www.ipi.ac.rs

INSTITUT ZA PSIHOLOGIJU, FILOZOFSKI FAKULTET U BEOGRADU
Čika Ljubina 18-20 • 11 000 Beograd • Srbija
www.f.bg.ac.rs/instituti/IPS/o_institutu

Napomena. Realizaciju ovog istraživanja finansiralo je Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (br. Ugovora 451-03-9/2021-14/200018).

ARGUMENTI I OSEĆANJA – OSMIŠLJAVANJE RODITELJSTVA U STABILNIM PARTNERSTVIMA

Milica Skočajić*

Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Uvod. Prema teoriji životnog toga (eng. *life course theory*), uvremenjenost životnih događaja na važan način oblikuje integrisanje tog događaja u iskustvo i opšte blagostanje (*well-being*). U nekim životnim fazama, roditeljstvo postaje poželjno ili čak normativno (npr. nakon pronalaska posla i partnera). Normativnost roditeljstva je naročito snažan aspekt ženskog rodnog identiteta – pritisak da budu majke je veći od pritiska na muškarce da postanu očevi (Russo, 1976: *the motherhood mandate*).

Mladi ljudi uglavnom planiraju i žele da postanu roditelji (O’Laughlin & Anderson, 2010; Svanberg et al., 2006; Sørensen et al., 2016). Ova želja izraženija je kod žena (Sørensen et al., 2016). Želje su praćene i očekivanjima od materijalnih i socijalnih uslova koji treba da budu ostvareni (Sørensen et al., 2016; Olafsdottir et al., 2011).

Dok anticipiraju roditeljstvo, devojke očekuju da će se posvetiti nezi deteta i time se udaljiti od svojih drugih (vanporodičnih) obaveza (O’Laughlin & Anderson, 2010; Svanberg et al., 2006), dok mladići očekuju da će biti suočeni sa dužnostima i odgovornostima u vezi sa detetom koje su im nepoznate (Eastlick Kushner et al., 2014).

Više istraživanja ukazalo je na to kako se roditeljstvo vidi kao prilika za lični razvoj kroz odnos sa detetom, kao i prilika da se nekome pokazuje i da se od nekoga prima ljubav (Langdridge et al., 2000, O’Laughlin & Anderson, 2010; Svanberg et al., 2006; Sørensen et al., 2016). Među psihološkim potrebama koje se roditeljstvom zadovoljavaju je i ojačavanje veze sa partnerom, kroz snažniju i učestaliju bliskost, usmerenost jedno na drugo ili samim tim što su ozvaničeni kao porodica (Langdridge et al., 2000; O’Laughlin & Anderson, 2010; Sørensen et al., 2016).

Aspekt roditeljstva koji je posebno naglašavan kod osoba koje su na putu da postanu roditelji je sveprožimajuć *osećaj odgovornosti* za dobrobit deteta. Žene naglašavaju brigu i negu u početnim trenucima života deteta koja se uglavnom tiče fizičkih potreba i bezbednosti, dok muškarci naglašavaju odgovornost za podizanje i vaspitavanje deteta (Eastlick Kushner et al., 2014).

Metod. U ovom istraživanju nastojala sam da ispitam koja značenja roditeljstvu pripisuju osobe u dugim romantičnim vezama i važnost koju roditeljstvo ima za njihov lični i identitet para. U istraživanju su učestvovala tri heteroseksualna para sa zajedničkim planovima za budućnost.

* Email: skocajiccm@gmail.com

Jana i Petar su zajedno šest godina i planiraju proširenje porodice u budućnosti nakon što se ostvare podrazumevani socijalni uslovi; Jelena i Stefan su zajedno deset godina (u braku godinu dana), osećaju se spremnim za taj korak i u nekoj meri ga i anticipiraju; Sanja i Nikola su zajedno deset godina, proširenje porodice vide kao dilemu kojoj se često vraćaju, i u trenutku razgovora ga planirali. Svi su visokoobrazovani i zaposleni.

Materijal sam prikupljala putem polustrukturisanog intervjua koji je pokrivaio teme planova koji par ima, očekivanja od potencijalnog roditeljstva i načina na koje se o tome razgovara u njihovom okruženju. U analizi sam se služila tehnikama tematske analize. Nastojala sam da uočim obrasce u mišljenju, stavovima i osećanjima svojih učesnika kada govore o roditeljstvu. Neki narativi mojih učesnika formiraju se oko argumenata „za“ i „protiv“ roditeljstva a drugi oko osećanja i ličnih iskustava u vezi sa roditeljstvom.

Analiza i diskusija rezultata. U analizi su se izdvojile tri široke teme – *uvremenjenost roditeljstva (odlaganje ili odustajanje), šta roditeljstvo znači i roditeljstvo i mi.*

Uvremenjenost roditeljstva – odlaganje ili odustajanje. Roditeljstvo je u našem društvu snažan društveni imperativ, što primećuju svi učesnici (naročito u interakciji sa porodicom koja može vršiti neku vrstu pritiska). Budući da su se u nekim socijalnim ulogama već ostvarili, odlučivanje o roditeljstvu za njih je uvremenjen zadatak. Čak i kada proširenje porodice vide kao uvremenjeno, nisu pasivni prenosioci norme već društvena očekivanja razmatraju u kontekstu sopstvene psihološke spremnosti i drugih mogućnosti.

Ne interesuje me šta oni hoće od mene po tom pitanju (...) to se njih ni najmanje ne tiče i voleo bih da ostane tako. (Petar, 26)

Ti sad ne treba da tražiš izgovor što ti sad nisi u fazonu da imaš decu. (Jelena, 27)

Petar, Jana, Jelena i Stefan u trenutku razgovora odlažu roditeljstvo i distanciraju se od društvenih očekivanja. Međutim, Sanja i Nikola se ne distanciraju samo od okruženja, već i od same odluke o roditeljstvu, što ih u ovom domenu razlikuje od preostala dva para. Za njih se uvremenjenost tiče navika i pritiska i doživljaju je kao da se na njih ne odnosi. Oni u tom trenutku ne govore o odlaganju već o odustajanju od proširenja porodice.

Sve više i više naših prijatelja ima decu, pa je pitanje kao, je l' treba i mi da se bavimo time. (Sanja, 30).

Šta roditeljstvo znači. Za parove koji planiraju roditeljstvo, diskutovanje karakteristika koje čine porodicu ili nekoga roditeljem poslužilo je analizi toga kakvo roditeljstvo je za učesnike prihvatljivo a za Sanju i Nikolu kao još jedna prilika za debatovanje. Biološko roditeljstvo iskrslalo je kao jedna od ovih karakteristika.

Iako svi učesnici pridaju veliki značaj odgoju, i čak je učestvovanje u odgoju očigledna motivacija za roditeljstvo, Petar i Jana insistiraju na biološkom roditeljstvu. Dete nastalo „prirodnim“, biološkim putem bi na konkretan način bilo krunisanje njihovog romantičnog odnosa.

Volela bih i ja da moje dete liči, ne znam, na mamu ili tatu. (Jana, 25)

Par koji ne planira decu ne samo da pridaje značaj odgoju, već sasvim relativizuje značaj biološkog roditeljstva i nuklearne porodice. Ta relativizacija u duhu je njihovo stalnog insistiranja na argumentovanju ove važne životne odluke.

Ti, na primer, ako ćeš da vaspitavaš neku decu, možeš sa nekom svojom privatnom školom ili čak jaslicama, do škole itd. da doprineseš čovečanstvu više. (Nikola, 30)

Kao i u drugim temama, Stefan i Jelena obuhvataju perspektive oba prethodna para, uzimajući u obzir i druge načine zasnivanja porodice. Iako vide dolazak deteta u porodicu kao prirodan nastavak njihovog odnosa, oni naglašavaju socijalne aspekte roditeljstva više nego biološke.

Roditeljstvo i mi. Period roditeljstva se ne idealizuje već se povezuje sa periodom velikih promena, koje se odražavaju i na privatnu i na javnu sferu. Roditeljstvo znači suočavanje sa nečim nepoznatim, međutim, parovi u zavisnosti od svojih drugih socijalnih pozicija, ove promene doživljavaju kao prepreke različitog intenziteta. Jelena i Stefan su među tri para najbliže proširenju porodice. Njihova porodična iskustva su ih pripremila za roditeljstvo i promene koje anticipiraju vide kao prirodne. Jana i Petar su zabrinuti u vezi sa promenama u domenu slobodnog vremena, u fazi učenja i prilagođavanja na dete, što je u skladu sa njihovim socijalnim pozicijama (u trenutku intervju-a nisu ni živeli zajedno). Slično tome, budući da imaju i neka očekivanja od partnerstva koja u tom trenutku nisu bila u vezi sa detetom, zabrinuti su u vezi i sa očuvanjem njihove intimite.

To neko okretanje, toga se malo bojim. Što sad sve će se vrteti oko tog deteta (Jana, 25).

Na kraju, Sanja i Nikola, kao najviše posvećeni napredovanju u karijeri, promene koje dolaze sa roditeljstvom vide kao preveliku prepreku za nastavak njihovih života koje vide kao ispunjene različitim projektima koje bi dolazak deteta prekinuo.

Zaključak. Osmišljavanje roditeljstva različito je kod parova koji i sebe i svoje partnerstvo vide drugačije. Nikola i Sanja dete vide samo kao još jedan zajednički projekat koji zahteva veće uloge a nedovoljno nagrada. Jana i Petar međutim proširenje porodice vide dete kao produžetak i nadgradnju sopstvenog ljubavnog odnosa. Na kraju, Jelena i Stefan vide proširenje porodice kao prirodan naredni korak, sa fleksibilnijem shvatanjem potencijalnih načina za njegovo ostvarenje. Najočigledniji je kontrast između prva dva para – Jani i Petru je potrebno uvremenjeno i biološko roditeljstvo dok Nikola i Sanja svoje potrebe za zajedničkim projektima zadovoljavaju na niz drugih načina.

Parovi koji planiraju decu to ne vide kao temu koja je sada ili će ikada biti predmet rasprave. Odluka o tome da će postati roditelji je za par samorazumevajuća. Međutim, Jelena i Stefan, iako vide decu kao podrazumevani sledeći korak, aktivnije koriste argumente „za“ i „protiv“ roditeljstva, kao da komentarišu društveni fenomen umesto ličnog iskustva i po tome su sličniji Nikoli i Sanji.

Tema planiranja i tranzicije u roditeljstvo ima potencijal da se izučava iz sociološke perspektive analizom aktualnih politika, davanja i praksi, ali i antropološke kroz prizmu obreda prelaza, naročito u domenu anticipiranja promena koja sa roditeljstvom dolaze.

Ključne reči: *roditeljstvo, normativnost, tranzicija*

Literatura

- Eastlick Kushner, K., Pitre, N., Williamson, D. L., Breitzkreuz, R., & Rempel, G. (2014). Anticipating Parenthood: Women's and Men's Meanings, Expectations, and Ideas in Canada. *Marriage & Family Review*, 50(1), 1-34.
- Langdrige, D., Connolly, K., & Sheeran, P. (2000). Reasons for wanting a child: A network analytic study. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 18(4), 321-338.
- Olafsdottir, H., Wikland, M., & Möller, A. (2011). Reasoning about timing of wanting a child: A qualitative study of Nordic couples from fertility clinics. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 29(5), 493-505.
- O'Laughlin, E. M., & Anderson, V. N. (2001). Perceptions of parenthood among young adults: Implications for career and family planning. *American Journal of Family Therapy*, 29(2), 95-108.
- Svanberg, A. S., Lampic, C., Karlström, P. O., & Tydén, T. (2006). Attitudes toward parenthood and awareness of fertility among postgraduate students in Sweden. *Gender medicine*, 3(3), 187-195.
- Sørensen, N. O., Marcussen, S., Backhausen, M. G., Juhl, M., Schmidt, L., Tydén, T., & Hegaard, H. K. (2016). Fertility awareness and attitudes towards parenthood among Danish university college students. *Reproductive Health*, 13(1), 1-10.